

N. A. Mislitska

Vinnitsa Mikhaylo Kotsyubinsky State Pedagogical University

THE STYLE APPROACH AS AN IMPORTANT CONDITION FOR THE FORMATION OF TEACHER COMPETENCE – FUTURE TEACHERS OF PHYSICS

The article explained in detail the concept of style, cognitive style, and the style of thinking. It is proved that ignoring the teacher influence the cognitive styles of students in the organization of learning and cognitive activity significantly reduces the quality of training of students, makes it impossible to make effective use of their intellectual resources. It was revealed that the development of students' thinking depends on the individual characteristics of

the trajectory of formation of thinking. But the degree of development of the considered characteristics closely associated with individual cognitive style of a particular person – a student encodes the information as it processes, and what style of the problem in his dominant. The peculiarities of the students left hemisphere of encoding information and hemispheric type of thinking, disclosed the specifics of styles of information processing in the context of the development of thinking. The directions of activity of the teacher to implement stylistic approach in the educational process.

Key words: thinking of student, stylistic approach, style, individual cognitive style, learning styles, cognitive style, the style of coding information, functional asymmetry of the brain.

Отримано: 27.08.2016

УДК 378.016

Т. П. Поведа

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
e-mail: povedat@gmail.com

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ ВІД ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ БЕЗПЕКОВОГО ЦИКЛУ В УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглянуто питання актуальності проведення занять з безпеки життєдіяльності у вищому навчальному закладі з проблеми захисту людини від терористичних загроз. Висвітлено поняття «тероризм» та виділено його основні складові, яке необхідно проаналізувати з студентами, наведено рекомендації та правила поведінки для людей, які можуть стати заручниками терористів. В умовах скорочення дисциплін безпекового циклу, вилучення «Цивільного захисту» з навчальних планів та стану загроз, від яких сьогодні потерпає Україна, саме дисципліна «Безпека життєдіяльності» має велику увагу зосередити на розгляді питань захисту від терористичних загроз і супутніх їм факторів, збереження життя і здоров'я людини у зоні використання зброї масового ураження.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, тероризм, надзвичайна ситуація, заручник, натовп.

Діяльність терористів стала глобальною проблемою людства та України зокрема. З кожним днем на території всієї України спостерігається надзвичайне зростання загрози тероризму і диверсій. На Сході України понад два роки триває антитерористична операція (яка носить всі ознаки війни), загинули тисячі людей, величезна кількість поранених та постраждалих. За таких умов розуміння сутності та знання складових і основних правил захисту від різних проявів тероризму є важливою умовою безпеки та захисту людей. Сьогодні аналіз цієї проблеми є особливо актуальним на заняттях з безпеки життєдіяльності як для учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів, так і студентів вищих навчальних закладів всієї України. Програмою з безпеки життєдіяльності в університеті передбачено вивчення теми «Захист населення у надзвичайних ситуаціях». І хоча тема є досить обширною і охоплює багато питань, особливо увагу варто зосередити на актуальних сьогодні питаннях захисту людини від терористичних загроз. Зауважимо, що актуальність розгляду цих питань зростає в умовах глобального скорочення дисциплін безпекового циклу, вилучення з навчальних планів вищих навчальних закладів дисципліни «Цивільний захист», завданням якої було підготувати фахівця до дій у надзвичайних ситуаціях.

Визначення терміну «тероризм» питання проблемне, оскільки в наш час існує понад 100 визначень цього явища. Однак, жодне з них не підтримане міжнародною спільнотою як загальновизнане. У перекладі з латинської *terror* означає жах. Тероризм є формою злочину проти суспільної безпеки, що полягає в насильстві, політичному екстремізмі, застосуванні найжорстокіших методів насилля, включаючи фізичне знищення людей, для досягнення певних цілей. Звичайно, терористами стають ті, хто не згоден з державним устроєм і тоді вони ставлять під загрозу життя багатьох людей – заручників. Тероризм є злочин проти людства. Українські юристи його розглядають як злочинне діяння, як терористичні групи та як терористичні доктрини. обов'язковими елементами, які характеризують тероризм є наявність насильства (зазвичай збройного) або його загрози; заподіяння чи загроза заподіяння шкоди здоров'ю людини або матеріальних та моральних збитків; позбавлення або загроза позбавлення життя людей [1; 3; 4; 5].

У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» (прийнятий у 2003 р., внесено зміни і доповнення у 2014 р.) термін «тероризм» наведено у такому значенні – суспільно
© Поведа Т. П., 2016

небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2].

Тероризм як засіб насильницького досягнення мети відомий здавна, ще з древнього світу. Історія знає багато прикладів терористичних злочинів: вбивство давньоримського диктатора Цезаря, президентів США Лінкольна та Кеннеді, прем'єр-міністра Індії Р. Ганді. Сьогодні тероризм набув міжнародного характеру, тобто такого, що порушує міжнародний правопорядок. Він був і є на озброєнні у різних релігійних сектах, таємних і кримінальних організаціях, масових народних рухів (в Росії XIX ст. організація «Народна воля», в Італії з кінця XX ст. «Червоні бригади»). Серед найвідоміших міжнародних терористичних організацій варто виокремити «Ірландську республіканську армію», «Аум-Сенріке», «Хамас – ісламський рух опору, а також «Аль-Каїду» і «Світовий фронт Джихаду», створені бен Ладеном. «Аль-Каїда» відома ще як Ісламська армія або Всесвітній ісламський фронт джихада проти євреїв та христососців, заснована у 1990 р. Ця організація надавала фінансову і військову допомогу всім, хто виступає за відновлення всесвітньої мусульманської держави. Тепер ця організація закликає вбивати у всьому світі євреїв, американців та їх союзників. На її рахунок вибухи у багатьох посольствах.

11 вересня 2001 р. світ був шокований терористичними актами в Нью-Йорку та Вашингтоні, скоєними посібниками Усама бен Ладена. Цього дня пілоти-смертники спрямували захоплені пасажирські літаки на башти-близнюки Всесвітнього торговельного центру, які були символом прогресу і могутності Америки, а також на Пентагон. У результаті загинуло близько 7 тис. людей, багато будинків було зруйновано, особливо престижний діловий район Нью-Йорка Манхеттен. За кілька тижнів американці почали отримувати листи, отруєні збудниками сибірки – страшної інфекційної хвороби. Тоді США охопила справжня панічна лихоманка. Після цього уряд почав уживати рішучіших заходів щодо знищення центрів світового тероризму.

Прикладом великомасштабних терористичних актів із застосуванням отруйних речовин є теракти, які вчинили члени релігійної організації «Аум-Сенріке» в Японії. Унаслідок застосування отруйної речовини типу «зарін» 27 червня

1994 року семеро осіб загинуло і 144 дістали ураження різного ступеня. 20 березня 1995 року терористи цієї організації знову застосували хімічну зброю. Внаслідок терористичного акту було заражено 16 підземних станцій метро, смертельні ураження дістали 12 осіб і майже 4 тисячі осіб зазнали отруєння різного ступеня. Є підстави стверджувати, що бойовики мають зброю масового ураження. Терористів вчать виготовляти стійкі отруйні речовини на основі хімічних препаратів, які є у вільному продажу, для зараження водоймищ та інших об'єктів.

Практично всі збройні конфлікти, які виникали за останні роки на Балканах, в Азії (Афганістан, Ірак), на Близькому Сході, на території СНД супроводжувалися хвилею диверсійно-терористичної діяльності, внаслідок якої, передусім, страждало мирне населення. Соціальна нерівність у суспільстві, національно-конфесійні суперечки і відсутність ефективного правового регулювання громадської та релігійної діяльності сприяли утворенню значної кількості екстремістських націоналістичних організацій і фанатичних релігійних сект, які мають воєнізовані формування і визнають тероризм як основний засіб боротьби зі своїми супротивниками [1].

Сьогодні тероризм в повній своїй силі і нових найпопулярніших формах добрався до України. Схід України потопав у війні, яка ведеться без правил та супроводжується масовими терористичними актами та нападами, які несуть нечувано продовжний характер. Зауважимо, що у 2004 року на саміті СНД в Астані (Казахстан) прийнято рішення реформувати структуру СНД і створити Раду безпеки СНД для боротьби з тероризмом. Але як видається, певним структурам легше не боротися з злом, а його очолити.

Як зараз можемо спостерігати в країні, вірним супутником тероризму є **інформаційний тероризм**, як форма фізичного та психічного насилля в інформаційному середовищі. Фізичне насилля – руйнування джерел інформації, самої інформації, інформаційних мереж та приймачів. **Психічне насилля** – це нав'язування ідей, поглядів, думок, які руйнують моральні основи особи, суспільних груп, всього суспільства. Основа інформаційного тероризму – інформаційний вплив, який складається з інформаційної боротьби, війни, інформаційної атаки, агресії. Результат дії – маніпулювання свідомістю людини, або навіть великої групи людей. Знищення теле-, радіостанцій та психічне насилля над місцевими жителями характерно і для війни.

Протягом всього періоду окупації східного регіону незаконними збройними формуваннями громадської організації здійснюють документування порушень прав людини. Вражають сьогодні масштаби викрадень та утримування людей в заручниках у Луганській і Донецькій областях. Заручниками є як військовослужбовці, так і цивільне населення. **Заручник** – фізична особа, яка захоплена й утримується з метою спонукання державного органу, підприємства, установи чи організації або окремих осіб здійснити якусь дію чи утриматися від здійснення якоїсь дії як умови звільнення особи, що захоплена й утримується [3].

У разі виникнення різних проявів тероризму, людям необхідно знати та дотримуватись правил поведінки в різних ситуаціях, які дозволять їх захиститись та навіть зберегти життя. Корисно знати **рекомендації фахівців, щоб не стати заручником та для випадків, коли Вас уже захоплено** [6]:

- ✓ Одягайтеся нейтрально, не зловживайте прикрасами і яскравим одягом.
- ✓ Не загострюйте розмови з незнайомими людьми на теми політичного, релігійного характеру.
- ✓ Не реагуйте на провокаційну чи зухвалу поведінку терористів, не удавайтеся до дій, що можуть привернути їхню увагу.
- ✓ Ні про що не запитуйте й не дивитесь в очі терористам, бажано виконувати їх накази беззастережно.
- ✓ Перш ніж пересунутися чи відкрити сумочку, запитуйте дозволу.
- ✓ При стрілянині лягайте на підлогу або ховайтеся за предметами, але нікуди не біжіть (місця біля вікна служать кращою схованкою, ніж місця в проході).

- ✓ Іноді трапляється нагода врятуватися, перебуваючи біля виходів, розгляньте варіанти втечі через аварійні виходи.
- ✓ Постарайтеся визначити точне число терористів.
- ✓ Якщо вдається симулювати симптоми хвороби, з'являється можливість звільнитися в результаті переговорів: часто в ході переговорів терористи звільняють жінок, дітей, літніх і хворих людей.
- ✓ Звільнені заручники мають повідомити якнайбільше деталей: число злочинців, у яких частинах будівлі перебувають, яку зброю мають, число заручників і їхнє розташування, моральний стан терористів.
- ✓ Сховайте документи і матеріали, що можуть вас скомпрометувати.
- ✓ Віддайте особисті речі, яких вимагають терористи.
- ✓ Тримайте під рукою фотокартку родини, дітей, іноді це може зворушити злочинців.
- ✓ Не впадайте в паніку, краще постарайтеся зрозуміти наміри терористів, щоб оцінити можливості для вчинення опору.
- ✓ Спробуйте з'ясувати, налаштовані вони рішуче чи можливий діалог (може трапитися, що злочинці здадуться, аби не мати справи зі спеціальними антитерористичними підрозділами).
- ✓ Уникайте необдуманих дій, тому що в разі невдачі можна поставити під загрозу власну безпеку і безпеку інших.
- ✓ Постарайтеся визначити можливих помічників серед заручників.
- ✓ Організуйте почергове постійне спостереження за діями терористів.
- ✓ Намагайтеся зайняти себе: читати, писати, розмовляти із сусідами.

Однією з надзвичайних ситуацій нашого часу, яка може нести серйозну загрозу людині є натовп. Виникнення паніки, загальної стихійної агресії, причиною яких може стати загальна істерія, спровокована масовим протестом, страх, викликаний певним лихом або надмірна емоційність можуть перетворити велику кількість звичайних людей в натовп, який здатна змести і знищити все на своєму шляху. Статистика свідчить, що у місцях, де збирається дуже багато людей некеровані панічні дії натовпу можуть викликати навіть людські жертви. Рятуючись від різних надзвичайних ситуацій люди теж можуть збиватись у панічні скупчення, які діють за психологією натовпу (натовп сліпий до потреб «одиниць», він живе «масою»).

Щоб не загинути у натовпі потрібно дотримуватись правил поведінки, які дозволять зберегти власне життя:

- ✓ Не попадати в натовп або обійти його – це головне правило.
- ✓ Якщо Вам не вдалось уникнути натовпу, то ні в якому разі не йдіть проти натовпу. Пам'ятайте, що саме небезпечне – бути затиснутим і затоптаним у натовпі! Люди в паніці не помічають тих, хто знаходиться поряд. Кожен думає про особистий порятунок.
- ✓ Якщо натовп утворений у приміщенні, то найбільша тиснява буває в дверях – люди пориваються вперед, до виходу. Тому, при вході в будь-яке приміщення треба звертати увагу на запасні і аварійні виходи, знати як до них добратися.
- ✓ Не наближайтесь до вітрин, стін, скляних дверей, до яких Вас можуть притиснути і роздавити.
- ✓ Якщо натовп захопив Вас – не чиніть йому опору. Глибоко вдихніть зігніть руки в ліктях, підніміть їх, щоб захистити грудну клітину.
- ✓ Не тримайте руки в кишенях, не чіпляйся ні за що руками – їх можуть зламати. Якщо є можливість, застібніть одяг, зніміть взуття на підборах, викиньте сумку, парасольку і т.д.
- ✓ Якщо у Вас щось впало, ні в якому разі не намагайтесь підняти – життя дорожче.
- ✓ Головне завдання в натовпі – не власти. Якщо Вас збили з ніг і Ви впали на землю, спробуйте згорнутися клубком і захистити голову руками, прикриваючи потилицю. При будь-якій можливості треба спробувати встати.

Варто зазначити, що на початку XXI століття поняття тероризму і катастрофи стали тотожними. Особливо, якщо

йдеться про прояви тероризму із застосуванням засобів масового ураження. Саме такий тероризм може привести весь світ до катастрофи. **Величезною небезпекою для життя людей в усьому світі є зброя масового ураження**, під час застосування якої виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок руйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин, нафтопродуктів, вибухівки, сильнотоксичних отруйних речовин, токсичних відходів, транспортних та інженерних комунікацій.

Воєнні експерти стверджують, що якщо у XXI ст. виникнуть війни, вони будуть короткочасними, подібними до тих, під час яких планувалось застосування ядерної зброї. Після низки випробувань ядерної зброї, моделювання обстановки, що виникла внаслідок її використання, ряду техногенних катастроф на ядерних об'єктах, зокрема на Чорнобильській АЕС (Україна, 1986 р.) та АЕС «Фукусіма-1» (Японія, 2011 р.), людство зрозуміло, що ядерна війна призведе до зникнення цивілізації взагалі. Тому загроза миттєвого ядерного знищення за останні десятиліття втратила свою гостроту, але сьогодні вона в жодному разі не виключається.

Сьогодні серйозною загрозою людству є виготовлення і накопичення високоточної зброї, що уражає будь-яку ціль на полі бою. Така зброя може знищувати ракети, які щойно запущені, живу силу та бойову техніку на полі бою. Спрямовані лазером та забезпечені комп'ютерами, ракети практично зі стовідсотковою точністю потрапляють у ціль; такі сучасні види зброї, як бомби об'ємного вибуху, кулькові бомби, міни, сучасна вогнепальна зброя призводять до масових санітарних втрат, серед яких переважають тяжкі поранення та ураження, що потребують тривалих термінів лікування.

На даний час зберігається доволі умовний поділ зброї на звичайну, до якої належить вогнепальна (як кульова, так і вибухової дії), запалювальна та зброя масового ураження (ядерна, хімічна, біологічна або бактеріологічна).

Під час Першої світової війни, 22 квітня 1915 р., німці застосували небачену зброю, наслідки застосування якої жахнули світ. Поблизу бельгійського міста Інд німецька армія вперше в історії застосувала хімічну зброю. Не готові ні технічно, ні психологічно до таких дій, солдати протилежної сторони поспішно покидали бойові позиції, гинули і корчилися, уражені газом. Фронт було прорвано. У першій хімічній атаці німці витратили 180 т хлору, випускаючи його з балонів протягом п'яти хвилин на ділянці фронту протяжністю 6-8 км. У результаті хімічної атаки отруєння отримали 15 тис. солдатів французької і канадської армій, 5 тис. бійців загинуло.

Хімічна зброя застосовується для масового ураження людей, зараження місцевості, споруд, техніки, води та продуктів харчування. Основу хімічної зброї складають отруйні речовини, які відповідають визначеним технічним вимогам, мають певні фізико-хімічні та надзвичайно токсичні властивості, що забезпечують найбільшу бойову ефективність при використанні. Поширеною є класифікація отруйних речовин за токсичною дією на організм людини: нервово-паралітичної дії; шкірноаривної дії; загальноотруйної дії; задушливої дії; подразливої і сльозоточивої дії; психохімічної дії [3].

Наведемо рекомендації щодо дій населення у разі викиду отруйних речовин:

✓ Якщо є можливість, треба надягнути протигаз і дістатися найближчого сховища, якщо такої змоги немає, потрібно виходити із зони зараження. При цьому одягнути головний убір, верхній одяг (краще плащ), взути гумові чоботи, рот і ніс прикрити ватно-марлевою пов'язкою, змоченою у воді або у 5% розчині лимонної кислоти (при викиді аміаку), 2% розчині питної соди (при викиді хлору) і рухатися до виходу.

✓ Якщо Ви не почули, куди потрібно рухатися, варто йти у напрямку, перпендикулярному до руху вітру.

✓ Ні в якому разі не можна ховатися у підвали, яри (там велика концентрація небезпечних речовин).

✓ У випадку неможливості дістатися сховища або вийти з зони зараження, потрібно залишатися у будинку, але при цьому щільно закрити вікна, двері, димоходи, вентиляційні отвори; вхідні двері закрити щільною тканиною, щілини у вікнах заклеїти.

✓ При отруєнні, потрібно припинити будь-які пересування, обмежити рухи і пити у великій кількості теплий чай, молоко, потім – обов'язково звернутися до лікаря.

Важливим є факт, що на сьогодні 190 держав світу підписали «**Конвенцію про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення**». Україною Конвенція підписана у 1993 р. і ратифікована Законом № 187-XIV від 16 жовтня 1998 р. Не підписали Конвенцію Північна Корея, Єгипет, Ангола, Південний Судан.

Перед загрозою зростання масштабів тероризму особливого значення набуває співпраця держав у боротьбі з ним. У результаті спільних зусиль держави уклали ряд міжнародних угод, в яких подано юридичне визначення деяких видів тероризму і передбачаються заходи боротьби з ним. Світова практика свідчить, що боротьба з тероризмом повинна належати до загальнодержавних завдань. З цією метою в рамках ООН розроблена система протидії поширенню організованого міжнародного тероризму.

Сьогодні в нашій державі є багато проблем економічного та соціально-політичного характеру, але першочергова, якій треба приділити серйозну увагу – проблема загрози безпеки тероризму та його супутніх факторів. Необхідно завжди пам'ятати – тероризм стосується кожного. Його жертвами можуть стати всі без розбору та виключення і тому дуже важливо навчити населення основам захисту від різних його проявів.

Список використаних джерел:

1. Дем'ячук І. Людство має бути захищене від тероризму / І. Дем'ячук // *Універсум*. – 2001. – № 710. – С.3-4.
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» 638-IV від 20 березня 2003 року. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
3. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства : навч. посіб. / О.П. Мягченко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
4. Поведа Т.П. Проблеми вивчення курсу безпеки життєдіяльності на педагогічних спеціальностях університету / Т.П. Поведа // *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка*. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград : РВВ Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка, 2015. – Вип. 8, ч. 1. – С.93-96.
5. Поведа Т.П. Безпека життєдіяльності: дидактичне забезпечення практичних занять, самостійної роботи, контролю : навчальний посібник / Т.П. Поведа. – Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2016. – 184 с.
6. Семиноженко В. В нову еру міжнародних відносин. Тероризм: сучасні гуманітарні виклики та відповіді / В. Семиноженко // *Політика і час*. – 2001. – № 11. – С.25-27.

Т. П. Поведа

*Каменець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

ВОПРОСЫ ЗАЩИТЫ ЧЕЛОВЕКА ОТ ТЕРРОРИСТИЧЕСКИХ УГРОЗ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ ПО БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УНИВЕРСИТЕТЕ

В статье рассмотрены актуальные вопросы проведения занятий по безопасности жизнедеятельности в высшем учебном заведении, на которых рассматривается проблема защиты человека от террористических угроз. Освещено понятие «терроризм», выделены его основные составляющие, которое необходимо проанализировать со студентами, приведены рекомендации и правила поведения для людей, которые могут стать заложниками террористов. В условиях сокращения дисциплин цикла безопасности, изъятия курса «Гражданской защиты» из учебных планов и опасностей, от которых сегодня страдает Украина, именно дисциплина «Безопасность жизнедеятельности» должна особое внимание сосредоточить на рассмотрении вопросов защиты от террористических угроз и сопутствующих им факторов, а также сохранения жизни и здоровья человека в зоне использования оружия массового поражения.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, терроризм, чрезвычайная ситуация, заложник, толпа.

T. P. Poveda

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University

PROBLEM PROTECT AGAINST TERRORIST THREATS IN PRACTICAL CLASSES SAFETY LIFE IN THE UNIVERSITY

The article deals with topical issues of health and safety training at a higher education institution in which the problem of human protection against terrorist threats. Illuminated notion of «terrorism», highlighted its basic components that must be analyzed with the students, are guidelines and rules of conduct for people who can become hostage to terrorists. With the de-

cline in cycle safety courses, withdrawal of the course «Civil Protection» of curriculum and dangers, from which today suffers Ukraine, namely discipline «Safety» should be a special focus on addressing issues of protection against terrorist threats and associated factors, as well as conservation human life and health in the area of the use of weapons of mass destruction.

Key words: life safety, terrorism, emergency, Hostage, crowd.

Отримано: 28.06.2016

УДК 37.091.12:005.926.131:303.025

Н. О. Прядко

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

e-mail: twino11@yandex.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

У статті представлені та обговорюються результати емпіричного дослідження особливостей оцінювання студентами професійних та особистісних якостей педагогів. Ефективність викладання та ефективність виховної роботи залежить від того, які оцінні ставлення сформувалися між конкретними педагогами і учнями. Саме цій проблемі й присвячене дослідження. Аналіз уявлень про педагога як суб'єкта професійної діяльності дає нам можливість зробити висновок про те, що, по-перше, ці уявлення є стереотипними. По-друге, зміст цих стереотипів відображає образ педагога, що склався в масовій, повсякденній свідомості, де він постає, перш за все, як фахівець, який повинен вміти виявити особливості своєї емоційної сфери (комунікабельність, чуйність, доброзичливість тощо). Також встановлено, що професійний світогляд студентів-педагогів формується на перетині науково-теоретичного та буденно-практичного пізнання, внаслідок чого відрізняється внутрішньою суперечливістю, еkleктизмом, використанням звичайних схем інтерпретації реальності.

Ключові слова: взаємодія, педагогічна взаємодія, педагогічна діяльність, особистість викладача, продуктивність педагогічної діяльності.

Постановка проблеми. Одне із завдань на шляху удосконалення системи освіти – пошук концепцій навчання, принципів його організації, що відображали б різноманіття цілей і очікувань педагогів й, відповідно, типів зворотного зв'язку, наслідків, які цей зворотний зв'язок може мати як для розвитку Я-концепції студентів, так і їх особистості загалом.

Практично немає жодного питання, яке б не стосувалося проблеми взаємин, а відтак і взаємооцінок педагогів та студентів. Ефективність викладацької діяльності, успішність оволодіння студентами знаннями і навичками самостійної роботи, результативність виховної роботи – усе це значною мірою залежить від того, які оцінні ставлення склалися і складаються між конкретними викладачами та студентами. Саме цим і визначається актуальність проведеного нами дослідження.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Педагогічна спрямованість, як зазначає Д.М. Мітіна, є центральним базовим утворенням структури особистості вчителя і складає систему емоційно-ціннісних відношень, яка визначає структуру домінуючих мотивів, усвідомлення ведучого мотиву власної поведінки, діяльності, спілкування [8]. Педагогічна спрямованість студента, на думку Н.В. Кузьміної, полягає в тому, щоб здійснювати розвиток і стимулювати саморозвиток творчих потенціалів засобами наукового знання, опираючись на наукову теорію, а також в прийнятті самостійних рішень, щодо їх застосування у власній практичній діяльності [6]. В умовах сучасної освітньої парадигми вирішальну роль тут відіграє сукупність якостей, що визначають особистісно-орієнтовану позицію і педагогічну спрямованість учителя: емпатія, толерантність, альтруїзм, емоційна виразність, комунікативність, креативність.

Система формування заданих якостей спирається на ряд психологічних закономірностей особистості. Нагадаємо головні з них:

- особистість має суспільну природу і формується під впливом суспільства і потрібна для життя в суспільстві;
- суспільство впливає на особистість і навпаки: розвиток особистості здійснюється в результаті складної взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників – у певній соціальній ситуації розвитку;
- формуються не окремі якості особистості чи їх набір, а система ставлень особистості до дійсності;
- властивість особистості – це єдність стійкого мотиву і стійкої форми поведінки для його задоволення: Однакова риса особистості у різних людей може зумовлюватися різними мотивами;

- мотив визначається потребою, яка є кінцевою причиною поведінки особистості;
- виховання нових рис особистості повинно розпочинатися з формування в неї нових потреб у процесі діяльності;
- стійкі форми поведінки формуються в процесі тренування, виконання вправ, але без відповідного мотиву не переходять у якості особистості.

Особистість формується під впливом суспільних вимог на основі вроджених якостей індивіда у процесі його спілкування і спільної діяльності з оточуючими людьми. Формування педагогічної спрямованості особистості вчителя відбувається під впливом зовнішніх чинників – освоєння педагогічно-орієнтованих дисциплін і усвідомлення значимості одержуваних знань для їх подальшої діяльності. Основними ознаками сформованості педагогічно спрямованої особистості є:

- усвідомленість значимості педагогічної діяльності в розвитку суспільства;
- визначення власної ролі в навчально-виховному процесі;
- розуміння самоствердження у створенні матеріальних і духовних цінностей, у розвитку власних можливостей, у допомозі іншим;
- використання демократичних типів спілкування;
- цінування культури, прагнення до знань, цікавість до проблем учнів, культура мови;
- критичне мислення.

Професія педагога відноситься до типу «Людина – Людина», за класифікацією Є.А. Клімова. Предметом діяльності в даній групі професій є взаємодія з іншою людиною. Педагогічна діяльність визначається як цілеспрямований процес розв'язання цілей та завдань навчання. Позитивні зміни в особистісному розвитку учнів відбуваються тільки в тому випадку, коли їх цілі співпадають з цілями діяльності педагога.

Змістом педагогічної діяльності є навчання, виховання, освіта та розвиток учнів. Педагогічна діяльність відрізняється від інших видів діяльності тим, що самореалізація викладача полягає у позитивному впливі на вихованця. При цьому учні також можуть впливати на педагога, на види та форми його діяльності [4].

Спілкування педагога з учнями передбачає досить тривалі та інтенсивні контакти. Для того, щоб знаходити шляхи впливу на учнів, педагогові треба багато знати про їх емоційну сферу. Потрібен комплекс знань та умінь. І виникає проблема – навчитися так розуміти емоційне життя вихованця, щоб знайти найбільш ефективні шляхи впливу на нього.